

VAN BOTERBERG TOT SUPERHEFFING**1993**

Jaar	Melkveehouders / koeien	Melkkoeien x 1000	Melk/vet /eiwit gem. / koe	Melkgeld cent/kg.	Melk Mln. kg	Kaas ¹⁾ mln. kg.	Boter ¹⁾ mln. kg.	Boterberg mln. kg.	M-Melkp. mln. kg

1) Productie / consumptie / export

1993									246
1993-01-03	LC		PZ. Schelhaas: ‘Voor lange termijn optimistisch’						
1993-01-07	LD		Gevolgen van melkquotering nu voelbaar, recordverlies aan aan banen						
1993-02-12	LC		Melkquotum hoort voor 80 procent aan pachter’						
1993-04-27	DT		<i>(De boer op)</i> Zuivelindustrie voorbereid op subsidieloos tijdperk						
1993-07-30	PZC		Miljardenboete EG voor Spanje en Italië wegens superheffing						
1993-09-03	LC		<i>Kaf en koren:</i> ‘Een opmerkelijke vorm van goede raad’						
1993-10-12	DT		Nieuw orgaan – NZO – voor de zuivelindustrie						
1993-10-27	LC		Brabant vreest weglekken melkplas						
1993-12-18	NvhN		Noorden weinig juichend over GATT						nw
1993-12-24	LC		Eerste melkrobot bij Fries boer – 10e in ons land						nw
1993-12-28	LC		Nogmaals: SLOM-regeling: ‘In de wurggreep van de regelgeving’						

1993

Leeuwarder Courant 1993-01-03

Schelhaas:

‘Voor lange termijn optimistisch, voor korte termijn moet er iets gebeuren’

Door Willem Stegenga

LEEWARDEN - De jaarlijkse strijd om de melkprijzen zal met geringer verschil dan vorig jaar worden beslist. Toen sloegen de kaasfabrieken hun slag. Ze kwamen soms 5 cent per kilogram melk hoger uit dan de grote coöperaties, die een gevarieerd assortiment aanbieden. Dit jaar zal dat anders zijn. De vooraanstaande deskundigen in de zuivelsector voorspellen dat in hun nieuwjaarstoespraken.

Harm Schelhaas, voorzitter van *Produktschap voor Zuivel*, baseert zich op het gegeven dat de gemiddelde prijs die voor de kaas werd betaald, lager was dan die van vorig jaar. Voor boter en melkpoeder lag die hoger. Zijn conclusie is evenwel een voorzichtige: „De specifieke kaasfabrieken zullen mogelijk over 1992 een iets lagere melkprijs uitbetalen dan over 1992”.

Gemiddeld zal de uitbetaalde prijs 1 tot 2 procent hoger zijn. Dat voordeel zou dan moeten toevloeien aan de boeren van de grote coöperaties als Friesland Frico Domo, Coberco en Campina-Melkunie. Coberco heeft al een hogere melkprijs dan vorig jaar aangekondigd. De andere twee nog niet.

[.....]

Voor de lange termijn is Schelhaas wel optimistisch. Kaas heeft de grenzen van de groei nog niet bereikt. Floris Maljers, de voorzitter van de raad van bestuur van Unilever, heeft volgens hem zelfs gezegd: „Naar mijn mening zijnde marketingsmogelijkheden van kaas nog lang niet benut’.

Op korte termijn moet er echter wat gebeuren. In Brussel, wel te verstaan. De Nederlandse invloed daar wordt kleiner, constateert Schelhaas. Belangrijke besluiten, die nadelig voor de Nederlandse veehouderij zijn, hebben wij daar niet kunnen tegenhouden.

Toch moeten Bukman c.s. op korte termijn nog een poging wagen, vindt Schelhaas. In 1994 moet, als gevolg van de GATT-onderhandelingen, de EG 114.000 ton van haar kaasexport van 500.000 ton inleveren. Nederland en Denemarken zullen daar vooral onder leiden. Die vermindering moet over een aantal jaren worden uitgesmeerd, vindt Schelhaas. Dat is nauwelijks een tegemoetkoming, immers alles zou geleidelijk gaan in het GATT.

‘Doodnormaal’

Schelhaas: „Wat Nederland hier vraagt is een doodnormale zaak”. En: „Ik vind het toch wel een tekortkoming van de Nederlandse diplomatie, dat zij de aggregatie (verevening van zuivelprodukten. Red) niet uit het vuur heeft weten te slepen. Bijna elk land heeft inmiddels op één of ander terrein wel een bijzondere regeling weten te bemachtigen. Door de aggregatie voor de zuivel op te eisen, bepleitte Nederland nog niet eens een uitzonderingspositie, maar alleen maar een uiterst logische en billijke bijsturing van een rare regeling. Waarschijnlijk was Nederland te bang dat er geen GATT -overeenkomst zou komen. Net of dat van Nederlandafhangt....”

„Ik vind dat de Nederlandse regering alsnog elke kans moet aangrijpen de aggregatie binnen te halen. Zij moet net als Van Vossen in de voetbalwedstrijd Turkije-Nederland op elke bal lopen. Van Vossen won daar de wedstrijd mee.”

De korting van het melkquotum, die Brussel in het vooruitzicht heeft gesteld, is niet nodig, zegt Schelhaas. De voorraad magere melkpoeder daalde vorig jaar met 90 procent: van 390.000 ton naar 34.000 ton. Van een boterberg is al geen tijden meer sprake. Vorig jaar lag er aanvankelijk slechts 240.000 ton in de koelhuizen, aan het eind van het jaar was dat nog 170.000 ton. Dit jaar slinkt die voorraad wellicht naar 100.000 ton. Als de politiek toch wil ingrijpen dan moet de prijs voor boter worden verlaagd.

Ook zonder quotumkorting heeft Nederland vorig jaar 2000 veehouders verloren. Er bleven 43.000 over. Vooral de boeren met minder dan 30 koelen beëindigden hun bedrijf.

Limburgsch Dagblad 1993-01-07

Gevolgen van melkquotering worden nu voelbaar

Recordverlies aan aan banen in de zuivel

LEEWARDEN - De Nederlandse zuivelindustrie zal dit jaar het recordaantal van 2.500 arbeidsplaatsen verliezen. Dat is 13,6 procent van het totaal. In de zuivel zijn nu nog 18.400 Mensen aan het werk. Sinds 1970 heeft de zuivel jaarlijks ongeveer 300 banen prijsgegeven. Dat er nu plotseling 2.500 banen verdwijnen, is onder andere een gevolg van de reorganisaties bij *Friesland Frico Domo* in Leeuwarden, *Campina-Melkunie* in Zaltbommel en *Nutricia* in Zoetermeer.

Bij de noordelijke coöperatie verdwijnen ruim 1.200 banen. Bij *Campina* zal het verlies 900 arbeidsplaatsen zijn en bij *Nutricia* zal er dit jaar voor 100 mensen geen werk meer zijn. Daar komt het 'normale verlies' van de overige zuivelbedrijven (overcapaciteit in de condens- en melkpoeder bij *Coberco* bijvoorbeeld) van rond de 300 mensen nog een keer overheen.

Woordvoerder Kloosterman van de Industrie- en Voedingsbond CNV en vice-voorzitter van het *Produktschap voor Zuivel*, zegt dat de gevolgen van de melkquotering in Nederland nu pas goed zichtbaar worden in de zuivelindustrie. De Nederlandse fabrieken hebben lang hun capaciteit redelijk op peil kunnen houden door melk uit andere EG-landen aan te kopen. Dat zal dit jaar minder worden. *Friesland Frico Domo* heeft al meegedeeld helemaal af te willen van deze bijkopen.

De hervormingsplannen van de vroegere landbouwcommissaris van de Europese Commissie, Ray MacSharry, komen daar nog bij. „Bovendien,” aldus Kloosterman, „zie je nu ook dat de zuivelindustrieën zich Europees gaan oriënteren. Ze zoeken samenwerking met bedrijven in andere landen. Ook dat zal ten koste gaan van arbeidsplaatsen.”

Het banenverlies in de zuivel vindt niet alleen in Nederland plaats, aldus Kloosterman. „De problemen doen zich in de hele Europese Gemeenschap voor. Er zijn overal fusies en reorganisaties aan de gang door de overcapaciteit. Die voltrekken zich nu echter in een heel snel tempo.”

Over de gevolgen van de GATT-onderhandelingen wil hij zich nog niet uitlaten. „Dat is in dit stadium te speculatief, maar dat het ongunstige gevolgen voor de werkgelegenheid in 1994 zal hebben, is niet onmogelijk.”

Leeuwarder Courant 1993-02-12

Bond van Pachters en Eigen grondgebruik:

‘Melkquotum hoort voor 80 procent aan pachter’

AKKRUM - Het melkquotum hoort voor minstens 80 procent van de pachter te zijn. Tot nu toe geldt de algemene regel dat pachter en verpachter elk de helft van het quotum krijgen bij verkoop. Jan Tolner, adviseur van de *Bond van Landpachtters en Eigen Grondgebruikers*, zei gisteren bij Goerres in Akkrum dat op grond van ‘objectieve cijfers’ die verhouding drastisch moet veranderen. Hij zal daar binnenkort over publiceren in het vakblad *Agrarisch Recht*.

Tolner heeft met behulp van gegevens van de *Landbouwwuniversiteit van Wageningen* en het *Landbouw-Economisch Instituut* in Den Haag gekeken naar de bedrijfseconomische kant van een verpachte boerderij. Hij vond dat nodig, omdat hij geen argument heeft kunnen vinden waarop de 50-50-verhouding is gebaseerd. „Die overwegingen zijn nergens xxx Als de Hoge Raad er niet meer goed uitkomt is het altijd 50-50.”

In de praktijk blijkt dat de inspanning van een pachter voor het behoud van het quotum volgens hem vele malen groter is dan die van een verpachter. Veel pachters hebben op eigen kosten een ligboxenstal gebouwd. Zij hebben geïnvesteerd in machines en vee en ze verrichten arbeid. Die arbeid had Tolner beloond met het cao-loon van een landarbeider. „De tabellen van Wageningen en het LEI heb ik erbij gezet”, zo zij hij over zijn aanstaande publicatie. Hij kwam tot een verhouding van 82, procent voor pachter en 17,5 procent voor de verpachter. Daar zit een marge in van een paar procenten, zo zei hij.

Jan Heeres van Friesch Grondbezit zegt dat verpachter en pachter zich goed kunnen vinden in de verdeling 50-50. Het kunnen beschikken over grond is de grootste voorwaarde voor een pachter om boer te kunnen zijn. Die grond is van een verpachter. Hij acht het dan ook reëel dat die verpachter de helft van de waarde van het quotum heeft. Daar is veel jurisprudentie over. Bovendien heeft het Pachthof in Arnhem onlangs vastgesteld dat bij het aanbieden door de verpachter van grond en quotum aan de pachter dat quotum de verpachte waarde moet opbrengen. Dat komt neer op 25 procent van het totaal. Heeres vindt dat dat overeenkomt met de 50-50-verhouding.

Juridisch adviseur Peter de Hoog van de landpachtters kraakte in Akkrum de veranderingen die er in de pachtwet dreigen te komen. De pachter gaat er fors op achteruit, ook als de verpachter een beheerder van natuurterreinen is. Steeds meer wordt hij door onzekerheden omgeven. Dat geldt vooral het voorkeursrecht bij verkoop van de grond.

De Hoog betoogde dat de PVDA zich nog het meest het lot van de pachter aantrekt. Hij heeft overigens de indruk dat de grote wijzigingen in de wet tijdens deze kabinetsperiode niet meer zullen worden doorgevoerd. De raadsman zei er vrijwel zeker van te zijn dat de regering streeft naar het opheffen van de Grondkamers.

De landpachters hebben bezwaar aangetekend tegen het structuurschema Groene Ruimte. Zij hebben 'Den Haag' bovendien meegedeeld dat een pachter die de boerderij vanwege de natuurbestemming moet verlaten volledig schadeloos moet worden gesteld. Hij moet bovendien de beschikking over een andere boerderij kunnen krijgen.

Het district Friesland telt 1005 leden, 41 minder dan vorig jaar. De afdeling Damwoude- Hantum heeft zich wegens gebrek aan interesse van sommige bestuursleden opgeheven, aldus secretaris Jelsma

De Telegraaf 1993-04-27

Zuivelindustrie voorbereid op subsidieloos tijdperk

De Boer op (Commentaar)
door ANDRIES DIJKSTRA

De Nederlandse zuivelindustrie heeft in luttele jaren tijd de omslag gemaakt van bulkkaas naar kaasspecialiteiten, die aanslaan op de buitenlandse afzetmarkten. Natuurlijk behoort 'Frau Antje' nog niet tot het verleden maar aan haar zijde verschijnen *Old Amsterdam*, *Leerdammer*, *Maasdammer*, *Foucheron*, *Proosdij* en een lange rij andere kazen. Exclusief is ook de graskaas gemaakt van de eerste melk die koeien geven wanneer ze na de winter weer de wei in kunnen, een soort Beaujolais Primeur maar dan in kaas.

De opmerking enkele maanden geleden van onze minister P. Bukman (Landbouw) dat de zuivelindustrie meer aan merkenbeleid moet gaan doen is dan ook met de nodige verbazing aan-gehoord. De zuivelsector is van mening dat zij zich veel meer dan vroeger laat leiden door de vraag uit de markt.

De stap richting 'meer toegevoegde waarde' door het leveren van merkartikelen komt voort uit de invoering van het melkquotum in 1984. 'Sinds die tijd mag de produktie van een veehouder niet boven een vastgestelde limiet uitkomen. Aan tientallen jaren van groei kwam abrupt een eind. In die jaren heeft de Nederlandse zuivel zich opgewerkt tot een van de grootste' exporteurs van melkprodukten in de wereld. In het melkjaar 1991 werd voor; 9 miljard aan produkten uitgevoerd.

Het grootste succesverhaal is de kaas, want sinds 1950 is de uitvoer alleen maar toegenomen en steeg de opbrengstprijis gestaag. Dat heeft er toe geleid dat 50 % van alle melk die in Nederland wordt geproduceerd (10,5 miljard kilo) de kaasbak in gaat. Voor boeren is de kaasprijs daarom van groot belang; van ieder dubbeltje dat de kaas opbrengt krijgt hij voor zijn melk een cent. De wereldkaasprijs, de Leeuwarder notering, ligt momenteel rond de f 6,50 per kilo.

Vorige week zijn de laatste melkprijzen voor de boeren gepresenteerd. Die zijn ten opzichte van het voorafgaande melkjaar een beetje gedaald. Opmerkelijk is dat de grote drie, *Friesland*, *Coberco* en *Campina-Melkunie* relatief gestegen zijn ten opzichte van de kleine coöperaties en particuliere verwerkers. De verschillen tussen de ene en de andere fabriek zijn niet meer zo groot als in andere jaren. Dat is een positieve ontwikkeling want het brengt de zo broodnodige rust aan het veehouderij front. Niemand heeft er wat aan als boeren steeds maar meer omschakelen van de ene naar de andere fabriek.

Die rust is nodig om in te spelen op de onzekere jaren die komen. De landbouwhervormingen van oud landbouwcommissaris **R. MacSharry** zullen de Nederlandse boeren zeker parten gaan spelen door hernieuwde kortingen op melkquota. Maar nog belangrijker zijn de uitkomsten van het wereldhandelsoverleg in het kader van de **GATT**.

Op een voorloper daarvan, het landbouwakkoord tussen Amerika en Europa, is een exportreductie van meer dan 20 %, op zuivelprodukten overeengekomen, met daaraan gekoppeld de afbouw van subsidies met 36 %. Met hun omschakeling van bulk op specialiteiten met een hogere opbrengst, waarmee ze zich minder afhankelijk van subsidies maken, hebben de zuivelfabrieken op dit probleem een antwoord.

Waar de zuivelindustrie nog geen antwoord op kan geven - het is immers een puur politieke aangelegenheid - is de vraag of Amerika en Japan hun nu nog afgeschermden markten gaan openzetten voor onze zuivelprodukten.

Provinciale Zeeuwse Courant, 1993-07-30

Miljardenboete EG voor Spanje en Italië wegens superheffing

van onze correspondent

BRUSSEL - De EG heeft Italië en Spanje een torenhoge boete opgelegd, omdat ze zich in de jaren '80 niet hebben gehouden aan de superheffing op teveel geproduceerde melk. Italië moet Brussel drie miljard gulden betalen, Spanje twee miljard. Griekenland krijgt van de Europese Commissie, het dagelijks bestuur van de EG, een lichte straf van elf miljoen gulden.

Functionarissen van de Commissie hebben de strafmaatregel donderdag bevestigd. Volgens hen is de boete voor Italië en Spanje nog laag uitgevallen en had de aanslag ook twee keer zo hoog kunnen zijn. Als de gestrafte landen niet snel de superheffingsregeling invoeren, zullen ze alsnog het volle pond moeten betalen, aldus hoge ambtenaren. De drie landen laptten tot, ergernis van de rest van de EG jarenlang de regeling voor melkquota aan hun laars. Vooral Italië maakte het bont: in plaats van boeren te dwingen de productie te beperken tot het nationale quotum van negen miljoen ton melk, liet het toe dat, er jaarlijks elfmiljoen ton werd geproduceerd.

Vorig jaar barstte die bom toen het. EG-landbouwbeleid moest worden hervormd, en minister Bukman de Italianen de huid vol schold, De Nederlandse regering kaartte de 'melkfraude' zelfs officieel aan tijdens een top van regeringsleiders. Maar Den Haag, kon niet verhinderen dat Rome een verhoging van het quotum naar 9.9 miljoen ton in de wacht sleepte. Spanje en Griekenland beloofden vorig jaar wel snel beterschap. Op grond van de overproductie riskeerde Italië een boete van zes miljard gulde, Spanje van 4,75 miljard, en Griekenland van van 136 miljoen.

‘Een opmerkelijke vorm van goede raad’

Kaf en Koren

DE FRIESE boer voert de vrijheid altijd hoog in het vaandel, maar met de vrije markt is het even wennen. Niet het departement van landbouw, niet de landbouwvoorman, maar de markt regeert. En de fiscus. Van het ooit zo machtige Groene Front is weinig over. De boer moet gewoon zelf de kop boven water zien te houden.

Het was ex-minister Braks die de boer probeerde rijp te maken voor een ongesubsidieerde landbouw. Den Haag zou afrekenen met Neerlands agrarische ‘komaf’. De ultieme bestemming van Nederland was industriële technologie en dienstverlening. Ziedaar ook de Haagse reden om kritiekloos achter het internationale vrijhandelsakkoord van de GATT te staan. Op iedere boerenvergadering wist Braks de Nederlandse agrariërs te paaien als ‘de beste boeren van de hele wereld’. Voor lagere wereldmarktprijzen hoefden ze niet benauwd te zijn. ‘Kijk maar eens naar de succesvolle, marktgerichte tuinbouwsector’.

Inmiddels regent het in een aantal tuinbouwsectoren faillissementen. In de glazen stad houden bloemen nog van mensen, maar tomaten worden er alleen nog geoogst om er straks Bukmans opvolger mee te bekogelen. Een groeiend aantal tuinders en akkerbouwers moet naar de bijstand.

Het wordt steeds duidelijker dat de Haagse politici, en in tweede instantie ook de landbouworganisaties, zich danig hebben verkeken op de gevolgen van dit passieve landbouwbeleid. De Fransen lijken de Duitsers en zelfs de Belgische Eurocraten mee te krijgen in hun poging het GATT-akkoord open te breken. Het vermoeden bestaat dat deze landen straks weer op steun van hun overheid kunnen rekenen en daarmee valse concurrenten worden.

Het is de ooit zo machtige *Brabantse Christelijke Boerenbond* (NCB) die als eerste nerveus wordt! Zij raadt de Nederlandse melkveehouder ernstig af door te gaan met het kopen van melkquotum. ‘De melkveehouder kan wel eens het volgende slachtoffer worden van een vrije internationale marktvorming,’ Belangrijk adviseur en man achter de schermen bij de NCB is ‘CDA-denker’ Gerrit Braks

Een opmerkelijke vorm van goede raad die de melkveehouders niet opvolgen. De boeren die in de afgelopen jaren fors in extra quotum hebben geïnvesteerd, blijken hun slag te hebben geslagen. Zij hebben, ondanks de iets dalende melkprijs, over het algemeen de beste bedrijfsresultaten.

Het Nederlandse fiscale systeem met de extreem hoge inkomstenbelasting doet de rest: in plaats van 60 procent van het inkomen in de schatkist te melken, koopt de boer van dat geld liever quotum. De investering mag in vijf jaar worden afgeschreven. Naar alle waarschijnlijkheid blijft het quoteringsysteem nog wel tot het jaar 2000 bestaan.

Al tien jaar wordt gewaarschuwd zeer voorzichtig te zijn met de aankoop van melkrechten. Echter, de Friese melkveehouder kreeg, in tegenstelling tot zijn akkerbouwcollega, een kans zijn ondernemershart te laten spreken. Het gevolg is dat de Friese melkveehouderij naar schatting f8 miljard aan melkrechten bezit. Daarmee bleef de verhouding tussen eigen vermogen en vreemd vermogen relatief gunstig.

De boeren hebben een ándere goede raad nodig: hoe kunnen zulke kapitaalintensieve bedrijven op een redelijke wijze van vader op zoon worden overgedragen. S

De Telegraaf 1993- 10-12

Nieuw orgaan voor de zuivelindustrie

Van onze correspondent

ZOETERMEER, dinsdag. De Nederlandse zuivelindustrie heeft een nieuwe belangenbehartiger in het leven geroepen, de Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO). Het doel van de NZO is om nationaal en internationaal de positie van de Nederlandse coöperatieve en particuliere zuivelverwerkers te versterken. Met de formele oprichting van de NZO is een eind gekomen aan de 97 jaar oude *Koninklijke Nederlandse Zuivelbond FNZ*.

, Het initiatief voor de nieuwe organisatie komt van de 'grote' zuivelbedrijven, Campina-Melkunie, ~oberco, Friesland Frico Domo, Bols Wessanen, Nestlé en Nutricia.

Alle grote en kleine zuivelbedrijven van ons land zijn bij de NZO aangesloten en verwerken gezamenlijk 11,4 miljard kilo melk waarmee een omzet wordt behaald van f 14 miljard. Direct en indirect verdienen 120.000 mensen een boterham in de zuivelindustrie. De oprichting van de NZO komt voor een belangrijk deel voort uit de idee dat de belangenbehartiging goedkoper kon. NZO-voorzitter A.A. Olijslager: „Het eerste resultaat is er al. Vroeger werd gewerkt met een budget tussen de f 8 en f 9 miljoen, de NZO moet rondkomen met f 4,5 miljoen.”

Leeuwarder Courant, 1993-10-27

Brabant vreest weglekken melkplas

TILBURG (GPD) - Treffen de achtduizend melkveehouders in Brabant de komende jaren geen afdoende milieumaatregelen, dan zullen vermoedelijk tweeduizend hun bedrijf moeten beëindigen of naar elders moeten verplaatsen. In dat geval verliest Brabant ongeveer 700 miljoen kilogram melk, zo heeft onderzoeker R. Roefs van *Campina Melkunie* becijferd. Als enkele duizenden Brabantse melkveehouders erin slagen de produktie van hun koeien met meer dan 1,5 procent per jaar te verhogen en als ze enige grond bijkopen, dan zal dat verlies beperkt blijven tot 300 tot 400 miljoen kilo.

Het onderzoek heeft betrekking op het totale werkgebied van zuivelcoöperatie *Campina-Melkunie*. In totaal zullen in dit gebied 8000 van de 17000 melkveehouders ‘drastische maatregelen’ moeten nemen. Dat betekent volgens Roefs dat zij veel grond moeten bijkopen, afzet regelen voor hun overtollige mest en misschien quotum moeten verkopen. Driekwart van de effecten concentreert zich in Brabant, waar de knelpunten ongeveer vijf keer zo groot zijn als in Zuid-Holland. In de overige provincies waar *Campina* actief is, doen zich veel minder problemen voor, in Zeeland zelfs vrijwel geen.

„Het zijn verontrustende conclusies”, aldus secretaris L. Hooghiemstra van de Brabantse boerenbond NCB. „Zelfs als maar 300 miljoen kilo melk uit Brabant wegvloeit, betekent dat toch dat duizend boeren moeten verdwijnen. Alle problemen concentreren zich hier: een te hoge milieubelasting, geen mogelijkheden voor mestafzet en hoge grondprijzen. Juist door de intensiteit van de veehouderij in Brabant pakken de milieumaatregelen hier extreem zwaar uit. En voor de overblijvers en hun melkfabrieken wordt alles relatief duurder.”

Ook Roefs zelf is overdonderd door de resultaten van zijn onderzoek. „Boeren waarschuwden me hier al wel voor, maar ik had niet gedacht dat de gevolgen van de milieu- en natuurbeleidspunten zo ingrijpend zouden zijn. Het komt erop neer dat twee op de drie veehouders hun bedrijven behoorlijk fors zullen moeten aanpassen.”

Roefs vindt dat boeren heel voorzichtig moeten worden met de aankoop van melkquotum. „Sommige veehouders zetten nu al vraagtekens bij de hoge prijzen. Ons onderzoek maakt die vraagtekens alleen maar groter. Als kilo's melk bijkoopt, maar vervolgens een hoge rekening voor de afzet van mest gepresenteerd krijgt, dan is dat het paard achter de wagen spannen.”

De afzet van overtollige mest wordt trouwens toch een steeds groter probleem. „De mineralensamenstelling van rundveemest is ongunstiger dan van varkens- en pluimveemest en er kunnen ook onkruidzaden in zitten. Bovendien bevat rundveemest veel water, wat het transport duur maakt.”

Nieuwsblad van het Noorden 1993-12-18

Noorden weinig juichend over GATT

Van onze redacteur economie Ina Vogel

GRONINGEN - Het gejuich was de afgelopen dagen niet van de lucht. Na zeven jaren van eindeloos onderhandelen is het GATT-akkoord dan toch getekend. De tariefmuren, die de handelsblokken in de wereld gescheiden houden, worden op 1 januari 1994 naar beneden gehaald. Nederland krijgt dan 'meer buitenland', ook Noord-Nederland. Toch is niet ieder bedrijf in de drie noordelijke provincies daar blij mee.

De handelsovereenkomst heeft een keerzijde: toenemende concurrentie van het buitenland op de binnenlandse en Europese markt.

Bij de zuivelgigant *Friesland Frico Domo* is de reactie duidelijk. „Wij zijn niet juichend over het bereikte akkoord,” zegt woordvoerder P. den Oudsten. „Vergeleken met het oorspronkelijke GATT-voorstel is het enig positieve, dat de maatregelen meer worden gespreid in de tijd.” Volgens Den Oudsten zullen vooral de opbrengsten uit bulkgoederen zoals melkpoeder en kaas onder het vrijhandelsakkoord lijden. „Maar het bedrijf zal er alles aan doen om de concurrentiepositie te behouden.” Dat betekent bijvoorbeeld dat de positie van merkproducten wordt uitgebouwd. „We verwachten dat de GATT geen negatieve gevolgen heeft voor merken als Friesche Vlag en Kollumer kaas. Het belang van de merken ten opzichte van de bulkproducten zal waarschijnlijk toenemen.”

Volgens Den Oudsten zijn de gevolgen voor de export van *Friesland Frico Domo* nog niet bekend. Een veronderstelde toename van de afzet in bijvoorbeeld Japan wil hij niet onderschrijven. „De wereldmarkt moet zich na het GATT-akkoord opnieuw voegen. Hoe dat precies gaat

uitpakken voor onze exportmogelijkheden is onduidelijk.” Eén ding is zeker: voor de leveranciers van Frico zal het akkoord in ieder geval negatief uitwerken. „De melkprijzen gaan zonder meer dalen.”

Directeur B. Witteveen van de Groninger shag- en pijptabakfabrikant Theodorus Niemeyer meent dat het GATTakkoord nauwelijks effect heeft voor zijn bedrijf. [...]

Suikerproducent CSM, met een vestiging in Hoogkerk, lijkt direct door het GATTakkoord te worden benadeeld.

Tegen het veel goedkopere rietsuiker kan het in Nederland geproduceerde bietsuiker, bij een vrije prijsvorming, niet concurreren. Volgens directeur J. Olieman van CSM is er echter een clause in het akkoord ingebouwd, die de marktpositie van de bietsuiker in Nederland moet beschermen. [...]

Avebe-woordvoerder W. Veendorp meent dat de Europese markt na het vrijhandelsakkoord niet zal worden overspoeld met concurrerend maïszetmeel. „Dat komt Europa ook nu al binnen.” Volgens Veendorp kunnen van aardappelzetmeel veel meer derivaten (afgeleide producten) worden gemaakt. Dat moet de concurrentiepositie van het aardappelzetmeel voor een groot deel waarborgen. [...] Het GATT-akkoord zal, net als in de zuivel, vooral ook belangrijke consequenties hebben voor de portemonnee van de boeren-leveranciers. Inkomenscompensaties zullen nog drie jaar de gevolgen van prijsdalingen verzachten, aldus Veendorp. Wat er na 1996, een jaar na de doorvoering van het GATT-akkoord, met de aardappelprijzen gaat gebeuren is volgens Veendorp nog niet te overzien. „Maar we verwachten niet dat de prijs dan met een derde daalt.”

Leeuwarder Courant 1993-12-24

Eerste melkrobot – merk Prolion – bij Friese boer

DONKERBROEK - Bij de maatschap Kraak-Postma in Donkerbroek is de eerste melkrobot van Friesland geplaatst. Het is een robot van het *type Prolion*, de opvolger van de robot die bij Vicon in Nieuw-Vennep is ontwikkeld. AMS in Vijfhuizen, dat het apparaat heeft verkocht, heeft er inmiddels tien staan bij boeren in ons land en tien elders in Europa, in Japan en Canada.

De melkrobot melkt in beginsel alle koeien zonder dat er een boer of boerin aan te pas komt. Op de proefboerderij de Waiboerhoeve in Lelystad, waar men al anderhalf jaar met een robot van hetzelfde type melkt, zijn er nog steeds mensen bij betrokken. Daar wordt echter onderzoek gepleegd.

In de praktijk blijkt dat na twee maanden begeleiding de robot het alleen af kan, aldus AMS. Zo'n 5 tot 10 procent van de koeien is niet geschikt voor de robot. De automatische melker kost f 325.000 als er twee worden geplaatst. Als dat er drie zijn, zoals in Donkerbroek het geval is, komt er f 80.000 bij.

Bij Kraak-Postma worden 160 koeien op stal gemolken. Door het aanschaffen van de robot kunnen straks de vaste melktijden verdwijnen. Na een start- en gewenningsperiode verwacht de boer jaarlijks duizend uren op het melken te kunnen besparen.

In de wurggreep van de regelgeving

Van onderen

Voor de rechter, op de hoek van de straat, in het café of in de beslotenheid van de huiskamer; ze liggen voor het oprapen. Verhalen van mensen in de knoei.

Door Lars Kuipers

HIJ HAD DE belangrijkste stukken maar meegenomen naar de rechtbank. Voor de zekerheid. Je wist immers maar nooit of zo'n rechter er belang bij had voor de beoordeling van zijn zaak. Maar de rechter had er niet eens naar gevraagd. Sterker: de officier van justitie, de aanklager dus, toonde begrip. Uiteindelijk was hij eraf gekomen met een schuldigverklaring, maar kreeg hij geen straf. Nee, over Justitie heeft Wieger Grijpstra uit Ee geen klagen.

Wieger Grijpstra had niet meegewerkt aan de meitelling, de jaarlijkse controle waarbij de omvang van ieder boerenbedrijf wordt geregistreerd. Hij had daar zo zijn redenen voor; hij vertrouwde het niet langer, al dat gedoe met het ministerie. Van de mededeling dat hij zou worden bekeurd, had hij zich niets aangetrokken. De acceptgiro van f250 die een tijdje later bij hem in de brievenbus viel, betaalde hij niet. Hij zou het wel op een rechtszitting laten aankomen.

„Ik doarde dat stik net te tekenjen”, zegt Grijpstra. „As in hântekening foar fiif jier in hântekening foar in hiel libben wurdt.’

Wieger Grijpstra en zijn vrouw Aukje wonen in een boerderij in de dorpskom van Ee. Buiten het dorp hebben ze 13 hectare land waar ze maar weinig mee kunnen. Het ministerie van landbouw en visserij houdt het boerenbedrijf al zo'n tien jaar in een stevige greep.

Het verhaal begint in 1979, als Grijpstra half wordt afgekeurd en gebruik maakt van de **SLOM-regeling** van het ministerie van landbouw. Hij tekent een contract waarin hij, in ruil voor een eenmalige vergoeding, toezegt vijf jaar lang (van 27 september 1979 tot en met 26 september 1984) geen druppel melk meer te zullen leveren. Zijn 35 koeien krijgen een merkje in het oor en worden afgevoerd naar de slachterij.

In de vijf volgende jaren draait het boerenbedrijf op minder dan halve kracht. Grijpstra verkoopt het gras van zijn land en houdt schapen. Als de vijf jaar om zijn is Grijpstra serieus van plan de draad weer op te pakken. Hij heeft wat kalveren opgefokt en koopt nieuwe koeien. Op 3 oktober 1984 levert Grijpstra zijn eerste melk af bij de fabriek, de Coöperatieve Melkproductenbedrijven *Noord Nederland*.

In de negen maanden daarna levert hij een kleine 60.000 kilo melk, maar dan komt de domper. In de periode dat Grijpstra niet mocht melken, is de superheffings-regeling van kracht geworden en hebben de melkende boeren een quotum toegewezen gekregen. Als Grijpstra zijn bedrijf weer oppakt, heeft hij geen quotum. Over al zijn geleverde melk is hij daarom verplicht twee kwartjes per liter te betalen. Grijpstra verkoopt zijn koeien in december 1985. Dat kost hem veel geld.

Omdat hij er niet veel voor voelt zijn bedrijf op te geven, vraagt Grijpstra een melkquotum aan. Hij krijgt het niet, raakt in financiële problemen en moet eind 1986 de boerderij in Wes-

tergeest noodgedwongen verruilen voor een kleinere in Ee, recht tegenover de boerderij waar hij in 1967 begon. Het land houdt hij.

Grijpstra zoekt aansluiting bij een groepje boeren dat in een vergelijkbare situatie zit en begint een procedure voor het Europese hof in Luxemburg.¹ Die wint hij. Begin 1989 komt er een positieve uitspraak. Grijpstra weet niet hoe snel hij weer moet beginnen. Er is een probleem: hij heeft land, hij heeft een boerderij, maar middenin Ee heeft hij niet de mogelijkheden om de koeien op stal te zetten. Grijpstra regelt iets met zijn vroegere buurman, Dictus Hoeksma. Het vee kan bij hem op stal. Grijpstra wil weten waaraan hij toe is en trekt na of de regels hem die oplossing toestaan. Ze worden hem toegestuurd en ja hoor, het mag.

Op 5 juni vraagt de boer een melkquotum aan bij het ministerie. De voorlopige toekenning komt twee maanden later: Grijpstra mag jaarlijks 97.518 kilo melk leveren. Voor f 30.000 koopt hij vijftien nieuwe koeien. Later komen daar nog eens vijf bij. De definitieve toekenning, een jaar later, komt uit op ongeveer 131.000 kilogram. Eind 1990 komt de *Algemene Inspectie Dienst* langs en constateert op Grijpstra's bedrijf geen onregelmatigheden.

Groot is de ontzetting als op 22 april 1992 een brief van het ministerie komt, waarin Grijpstra wordt gesommeerd binnen een week te stoppen met melken. De schoen blijkt hem te wringen bij het feit dat Grijpstra zijn koeien bij Hoeksma heeft gestald. Grijpstra heeft zijn werk niet op het oorspronkelijke bedrijf hervat, heet het. Het is de week waarin Grijpstra zijn zilveren bruiloft viert. En al is het met de pest in het lijf, de gezellige avond die ze elkaar hadden beloofd laten de echtgenoten zich niet ontnemen. „Se moatte my deaskoppe, earder binne se net fan my óf”, zegt de boer.

Hij voegt de daad bij het woord. Begin mei laat hij de melk van zijn koeien in de sloot stromen. Grijpstra gaat dan ook in beroep bij het ministerie, zonder veel resultaat. Hij benadert kamerleden, die bij hem op de koffie komen om kennis te nemen van zijn verhaal. Hij benadert voorzitter Pé Miedema van de *Christelijke Boeren- en Tuindersbond*. Dat lijkt een goede greep, want Miedema kaart Grijpstra's probleem aan bij landbouwminister Piet Bukman, als die in Leeuwarden is voor een spreekbeurt.

Op 11 maart van dit jaar verschijnen Grijpstra en zijn advocaat Yme Kuiper op het ministerie van landbouw, waar ze een minuut of twintig bij Bukman op audiëntie mogen. Grijpstra wijst erop dat hij niet de enige boer is die zijn bedrijf heeft hervat en daarvoor deels gebruik maakt van het bedrijf van een ander. Er zijn anderen, weet hij, anderen die wel hun quotum hebben gehouden.

Bukman belooft de beslissing opnieuw in overweging te nemen. Hij stuurt een brief. Daarin bevestigt hij het verhaal van Grijpstra. Inderdaad zijn er boeren in vergelijkbare situaties die hun quotum konden houden.

Inderdaad zijn er in Grijpstra's geval fouten gemaakt. Maar Bukman zal daarom geen beslissing nemen die volgens hem strijdig is met de regels van de Europese Gemeenschap. „Al zou ik dat wel willen, maar de bevoegdheid daarvoor ontbreekt mij.”

„Een mooie doodoener-, schampert Grijpstra's advocaat. Yme Kuiper. „Als er één bevoegd is, dan is hij het wel. Bij het ministerie bespeur ik een enorme onwil om tot een oplossing te komen.” Dat bij andere boeren wel kon wat bij Grijpstra niet kan, maakt zijn zaak tot een sterke, zegt Kuiper.

1 Zie knipsel LC 1986-03-25 en LC 1991-03-26 (ZHN.)

Inmiddels heeft Grijpstra voor de derde keer zijn koeien van de hand gedaan. Hij heeft een uitkering. Rente en aflossing over de hypotheek op de boerderij betaalt hij al een tijd niet meer. De Grijpstra's hebben nog steeds wat schapen, onderhouden het land en steken veel tijd in de ringrijderijen, hun hobby.

Maar wat gebeurd is, steekt. Dat Grijpstra het vertikte de tellingsformulieren in te vullen was niet voor niets. Wantrouwen en achterdocht regeren het denken over „dy beskermdde kriminelien yn Den Haach”.

Om zich heen zien ze anderen die de regels overtreden en ermee weggomen. Niet dat ze het die anderen niet gunnen, zegt Aukje, „mar it docht sear. Al us problemen bliuwe hjir yn hús, mar it is swier om altyd moai waar te spyljen. Acht jier fan ús libben ha se nei de bliksem holpen. Hjirfoar ha wy dochs gjin 27 jier fochten? Alles wat wy freegje is in wurksom libben.”